

ISLAM DALAM PERLEMBAGAAN PERSEKUTUAN DARI PERSPEKTIF HUBUNGAN ETNIK DI MALAYSIA

Nazri Muslim

Universiti Kebangsaan Malaysia

Ahmad Hidayat Buang

Universiti Malaya

nazrim@ukm.my

ABSTRAK

Perbincangan mengenai artikel ini akan menjurus kepada peruntukan yang terdapat dalam Perlembagaan Persekutuan Malaysia yang berkaitan dengan Islam seperti agama persekutuan, hak kebebasan beragama, kebenaran menggunakan wang awam untuk tujuan Islam, kedudukan Mahkamah Syariah dalam sistem perundangan, pengecualian undang-undang Islam daripada undang-undang darurat, penetapan hal ehwal Islam sebagai sesuatu yang terletak dalam bidang kuasa negeri, kedudukan raja-raja sebagai ketua agama dan pembentukan Majlis Agama Islam untuk membantu menjalankan kuasa-kuasa tertentu. Turut dibincangkan juga mengenai status Malaysia sebagai sebuah negara Islam dan kebebasan beragama yang sering menjadi polemik dalam masyarakat Malaysia. Analisis menunjukkan Islam dalam perlembagaan itu bukan sahaja hanya terkandung dalam Perkara 3, tetapi ia juga harus dibaca bersama dengan Perkara 8, 11, 12, 121, 150 dan kedudukan Yang di Pertuan Agong dalam hal ehwal agama Islam. Kesemua ini menunjukkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan Malaysia mempunyai keistimewaan dari agama lain di Malaysia.

Kata Kunci: Islam, Perlembagaan Persekutuan, etnik, negara Islam, kebebasan beragama

Pengenalan

Artikel ini akan membincangkan beberapa topik bagi menjelaskan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan. Ini bagi membuat analisis Islam dalam perlembagaan yang sering menjadi perbincangan umum bukan sahaja dalam kalangan orang Islam yang merujuk kepada orang Melayu tetapi juga antara orang Islam (Melayu) dan bukan Islam (bukan Melayu). Perkara ini telah mempengaruhi suasana hubungan etnik di Malaysia dan jika tidak diberi perhatian akan mewujudkan ketidakstabilan politik dalam negara. Tidak syak lagi kestabilan dan kerukunan perhubungan kaum di Malaysia bagi bergantung kepada kesefahaman dan sifat tolak ansur antara kaum-kaum yang berbeza agama dan bangsa di Malaysia. Tidak sebagaimana di negara-negara lain di mana perpaduan antara pelbagai golongan etnik dan agama berasaskan kepada ideologi atau falsafah tertentu seperti sekularisme dan nasionalisme, asas perhubungan kaum di Malaysia merujuk kepada kepada hak-hak yang diperuntukan di dalam Perlembagaan Malaysia. Ini bermakna sungguhpun Islam adalah agama rasmi dan Melayu adalah bahasa rasmi, kaum-kaum lain bebas untuk mengamalkan agama, budaya dan bahasa masing-masing. Berasaskan juga kepada faktor sejarah dan politik kaum Melayu diberikan beberapa hak keistimewaan yang berkaitan dengan Islam dengan persetujuan kaum-kaum lain semasa kemerdekaan. Namun melalui perkembangan mutakhir perkara-perkara ini kelihatan cuba dipersoalkan terutama dari segi kerelevannya akibat perkembangan politik semasa.

Peruntukan mengenai Islam dalam Perlembagaan Persekutuan bergantung kepada isu dan fokus seseorang boleh dilihat dan diulas dari berbagai sudut. Isu-isu utama yang terlibat mengikut pengkaji-pengkaji boleh dirumuskan kepada (1) perkara yang berkaitan dengan Islam sebagai agama persekutuan, (2) hak kebebasan beragama, (3) kebenaran menggunakan wang awam untuk tujuan Islam, (4)

kedudukan Mahkamah Syariah dalam sistem perundangan, (4) pengecualian undang-undang Islam daripada undang-undang darurat, (5) penetapan hal ehwal Islam sebagai sesuatu yang terletak dalam bidang kuasa negeri iaitu dalam Jadual Sembilan, Senarai 2-Senarai Negeri, (6) kedudukan raja-raja sebagai ketua agama dan pembentukan Majlis Agama Islam untuk membantu menjalankan kuasa-kuasa tersebut dalam Jadual Kelapan, Seksyen 1(2) (Abdul Aziz Bari (2005)). Memandangkan tujuan peruntukan Perlembagaan di atas dibuat adalah bagi melindungi kedudukan agama Islam dan institusi-institusi yang berkaitan dengannya di Malaysia, perkara ini akan mengundang pergeseran jika tidak pun perdebatan dalam hubungan kaum di Malaysia. Perkara jelas kelihatan melalui perkembangan semasa terutama melalui perdebatan politik di media massa yang menyentuh isu-isu perlembagaan dan Islam. Artikel ini oleh itu, bertujuan untuk mengkaji beberapa peruntukan dalam Perlembagaan terutama Perkara 3, Perkara 8, Perkara 11, Perkara 12, Perkara 121, Perkara 150 dan kedudukan Yang di-Pertuan Agong dalam hal ehwal agama Islam dari perspektif perhubungan etnik di Malaysia, terutama untuk melihat apakah Malaysia masih memerlukan peruntukan-peruntukan ini atau tidak untuk bergerak menuju sebagai sebuah negara maju dalam era globalisasi masa kini. Dengan menggunakan metod perustakaan berasaskan kepada bahan bacaan dan kes-kes mahkamah yang dilaporkan dalam laporan undang-undang artikel ini akan cuba menganalisis isu-isu di atas dari perspektif hubungan etnik.

Definisi Islam Dalam Perlembagaan Persekutuan

Islam dalam perlembagaan adalah satu isu yang penting kerana isu ini berkait rapat dengan kepercayaan dan pegangan majoriti penduduk Malaysia. Isu ini juga merupakan isu yang sensitif kerana orang Melayu merasakan bahawa agama tidak dapat dipisahkan daripada kehidupan seharian mereka. Walaupun soal kepercayaan dan keimanan adalah urusan seseorang, namun dalam konteks Malaysia, perkara ini boleh memberi kesan kepada ketenteraman awam khususnya yang melibatkan ketegangan antara kaum seperti dalam kes Natrah pada tahun 1950 dan Nur Aisyah pada tahun 1998. Ini diakui oleh Syed Muhammad Naqib al-Attas (1972) yang mengatakan Islam mempunyai kedudukan yang sangat penting dalam sejarah dan kebudayaan Melayu. Keadaan ini menjelaskan kenapa Islam tidak termasuk dalam rangka perjanjian antara Raja-Raja Melayu dengan pihak British yang bermula dengan Perjanjian Pangkor 1874 yang memberi kuasa kepada British dalam sistem pemerintahan di Tanah Melayu ketika itu. Namun, melalui polisi pemerintahan penjajah British yang turut dikekalkan selepas kemerdekaan, peranan Islam dalam sistem pentadbiran negara telah dikesilkan dan tidak bersifat menyeluruh. Dalam hal ini, pengkaji pada masa dahulu lazim berpandangan bahawa bahawa perkataan agama Islam telah diberi tafsiran yang sempit dan agama itu dianggap sama seperti dalam agama Kristian (Ahmad Ibrahim (1997)).

Definisi mengenai Islam dalam perlembagaan boleh dirujuk dari dua sudut iaitu menurut tafsiran pihak mahkamah dan pandangan sarjana. Pertama, definisi yang diberikan oleh pihak mahkamah dalam kes *Che Omar Bin Che Soh v Public Prosecutor* (1988) seperti yang diputuskan oleh Ketua Hakim Negara iaitu Islam dalam perlembagaan hanya terbatas kepada soal-soal upacara dan seumpamanya. Sebelum dari kes ini, dalam kes *Wong Ah Fook lwn. State of Johore* (1937) telah memberi tafsiran kepada Perkara 57 Perlembagaan Johor iaitu Islam adalah agama rasmi negeri Johor. Namun, mahkamah telah menolak dakwaan pihak pembela yang mendakwa negeri Johor adalah diperintah menurut undang-undang Islam (Abdul Monir Yaacob 1996).

Manakala dalam kes *Meor Atiqurahman bin Ishak v Fatimah Bte Shihi* (2000) di mana Mahkamah Tinggi memutuskan bahawa kedudukan Islam adalah tinggi dan mengatasi agama-agama lain. Sungguhpun keputusan ini ditolak oleh Mahkamah Rayuan, namun ia tidak menyentuh mengenai kedudukan Islam. Perkara ini diujahkan oleh sesetengah pengkaji bahawa ketinggian kedudukan Islam yang diputuskan oleh Hakim Mahkamah Tinggi itu masih kekal (Abdul Aziz Bari 2005). Dalam hal ini, sebenarnya Mahkamah Rayuan tidak memberi definisi Islam seperti yang termaktub dalam

perlembagaan, sebaliknya hanya memutuskan bahawa Islam yang dimaksudkan oleh perlembagaan ialah Islam upacara dan bukannya Islam sebagai sistem hidup yang lengkap.

Kedua, pandangan yang diberikan oleh sarjana seperti L.A Sheridan dan H. E Groves yang mengatakan bahawa peruntukan mengenai Islam adalah bertujuan untuk memberikan negara ini sifat dan ciri Muslim yang umumnya bersifat luaran dan untuk upacara rasmi negara (Sheriden L. A. dan Groves H. E. 1979). Pendapat ini turut dipersetujui oleh Mohamed Suffian Hashim yang menjelaskan maksud peruntukan tersebut ialah semata-mata untuk upacara seperti membolehkan doa dibaca di upacara rasmi iaitu semasa pertaliban Yang di-Pertuan Agong, Hari Kemerdekaan dan lain-lain. Namun terdapat juga definisi yang berbeza yang cuba diberikan tentang kedudukan Islam. Tafsiran yang diberikan oleh Hashim Yeop Sani (1973) menjelaskan bahawa Perkara 3 itu sangat jelas dan tidak boleh diputarbelitkan lagi bahawa agama negara ialah Islam. Maka, mana-mana tafsiran yang mewujudkan satu percanggahan di antara dokumen ciptaan manusia (perlembagaan) dengan perintah Allah (al-Quran dan as-Sunnah), maka tafsiran itu tidak boleh dipakai. Tafsiran ini disokong oleh Ahmad Ibrahim yang mengatakan bahawa apa yang diputuskan oleh Mahkamah Agong dalam kes *Che Omar Bin Che Soh v Public Prosecutor* mengenai Islam dalam Perkara 3 adalah sama dengan apa yang dimaksudkan oleh pihak yang merangka perlembagaan dan ia adalah akibat pemerintahan langsung oleh British dan wujudnya institusi sekular. Jelas menunjukkan bahawa mahkamah tidak cuba mentafsirkan peruntukan itu dari keadaan perlembagaan yang telah mewujudkan sebuah negara yang merdeka dan bebas dari pengaruh penjajah dahulu, akan tetapi telah menurut sahaja tafsiran yang telah terpakai dalam masa penjajahan itu (Ahmad Ibrahim 1996).

Memang dalam Perkara 3 ini menjelaskan Islam sebagai agama persekutuan, namun jika dirujuk kepada Laporan Suruhanjaya Reid, suruhanjaya tersebut telah menolak cadangan memasukkan peruntukan mengenai Islam sebagai agama Persekutuan kerana atas permintaan Raja-Raja Melayu yang bimbang kuasa mereka terhadap ketua agama Islam di negeri terjejas seperti dalam laporan Suruhanjaya Reid perenggan 169. Walaupun memorandum Perikatan mahu menjadikan Islam sebagai agama persekutuan, namun memorandum tersebut juga menjelaskan bahawa peruntukan ini tidak akan mengubah Persekutuan Tanah Melayu sebagai sebuah negara sekular. Cadangan yang dibuat oleh Perikatan ini ternyata untuk mengekalkan perpaduan kaum dalam kalangan Perikatan yang terdiri dari parti MCA dan MIC. Perkara ini turut dipersetujui oleh Joseph Fernando yang mengatakan bahawa dari bukti sejarah dan berasaskan kepada dokumen asal, jelas menunjukkan negara ini adalah sebuah negara sekular (Joseph Fernando 2006).

Memorandum Perikatan itu menjelaskan tiga perkara dalam soal kedudukan Islam dalam perlembagaan iaitu agama bagi penduduk Tanah Melayu, kedudukan Islam sebagai agama Persekutuan Tanah Melayu tidak menjejaskan hak bukan Islam dalam menganuti dan mengamalkan agama mereka dan kedudukan Islam sebagai agama persekutuan tidak menjejaskan kedudukan persekutuan sebagai negara sekular. Namun, dalam perlembagaan tidak disentuh bahawa negara ini adalah negara sekular (seperti disebutkan di India) dan oleh kerana itu tidak ada halangan dihujahkan kemudian bahawa oleh kerana Islam adalah agama Persekutuan, ini membolehkan ajaran Islam dimasukkan dan diterapkan dalam politik negara, apabila masanya sesuai (Ahmad Ibrahim 1995).

Menurut Ibrahim Ismail (2003), ada tiga hujah perlunya peruntukan Islam dibuat dalam perlembagaan. Pertama, pada waktu itu, tidak kurang daripada 15 buah negara di dunia memperuntukkan agama dalam perlembagaan masing-masing, sama ada negara yang majoriti rakyatnya beragama Kristian, Islam ataupun Buddha. Antara negara yang memperuntukkan agama dalam perlembagaannya pada waktu itu termasuklah negara Kristian seperti Ireland (Perkara 6), Norway (Perkara 1), Denmark (Perkara 3), Sepanyol (Perkara 6), Argentina (Perkara 2), Bolivia (Perkara 3), Panama (Perkara 36), dan Paraguay (Perkara 3), negara Islam ialah Afghanistan (Perkara 1), Iran (Perkara 1), Iraq (Perkara 13), Jordan (Perkara 2) dan Syria (Perkara 3) dan negara Buddha ialah Thailand (Perkara 7). Kedua, negara yang

memperuntukkan agama dalam perlembagaan tidak pula memberikan kesusahan kepada mana-mana orang dalam negeri tersebut. Ketiga, pada hakikatnya telah wujud peruntukan agama Islam dalam Perlembagaan Negeri Tanah Melayu seperti Johor dan Terengganu. Maka, yang perlu hanyalah memasukkan peruntukan tersebut ke dalam Perlembagaan Persekutuan.

Perkara 3 juga diimbangi dengan peruntukan bahawa agama-agama lain boleh diamalkan dengan aman dan damai di mana-mana bahagian Persekutuan. Bagi orang bukan Islam, mereka mendakwa bahawa mereka diberi kebebasan mengamalkan kepercayaan dan upacara-upacara agama mereka berdasarkan cara hidup mereka. Mereka juga tidak mahu undang-undang Islam dikenakan kepada mereka dan lebih suka mengikut undang-undang Inggeris. Jika ini makna yang diberi kepada perkataan agama oleh orang bukan Islam, maka orang Islam lebih berhak memberi makna yang luas kepada Islam sebagai agama Persekutuan iaitu Islam itu adalah syumul yang merangkumi aspek politik, ekonomi dan sosial. Islam bukan sekadar digunakan untuk tujuan ritual semata-mata seperti bacaan doa dalam sesuatu majlis, sambutan hari kebesaran agama dan sebagainya (Ahmad Ibrahim 2000).

Sungguhpun Islam dalam Perkara 3 diberi makna yang sempit dari sudut perundangan yang cuba memberi implikasi bahawa Malaysia adalah sebagai sebuah negara sekular, namun pengaruh Islam dalam negara sebagaimana yang diperuntukkan oleh Perlembagaan sendiri (seperti penggunaan wang awam untuk membiayai institusi, pendidikan, pentadbiran dan undang-undang Islam) dan lain-lain faktor yang ditunjukkan di atas menjelaskan bahawa kedudukan Islam adalah penting dalam pemerintahan di Malaysia.

Peruntukan Islam Dalam Perlembagaan Persekutuan

Peruntukan di bawah Perkara 3 ini adalah penting kerana ia menjelaskan bahawa Islam adalah agama persekutuan, namun pada masa yang sama juga memberikan hak kepada orang bukan Islam untuk mengamalkan agama mereka dengan aman dan damai. Selain itu, Perkara 3 juga menjelaskan kedudukan Raja-Raja sebagai ketua agama di negeri-negeri melainkan negeri yang tidak mempunyai raja. Manakala bagi sesuatu perkara yang meliputi seluruh persekutuan yang berkaitan dengan Islam, maka Yang di Pertuan Agong akan mewakili Raja-Raja setelah dipersetujui oleh Majlis Raja-Raja. Di samping kedudukan Raja-Raja, Perkara 3 juga menyentuh tentang Yang di Pertuan Agong adalah ketua agama Islam bagi negeri-negeri Melaka, Pulau Pinang, Sabah dan Sarawak. Seterusnya, Perkara 3 menyatakan bahawa bagi Wilayah Persekutuan, Parlimen boleh membuat undang-undang berkenaan dengan hal ehwal Islam dan menubuhkan Majlis bagi menasihati Yang di Pertuan Agong berkenaan dengan hal ehwal agama Islam. Bersamaan dengan Perkara 3 ini, semua negeri dalam persekutuan kecuali Sarawak juga telah menjadikan Islam sebagai agama negeri.¹

Kedua, peruntukan di bawah Perkara 8 pula menjelaskan bahawa semua orang adalah sama rata di sisi undang-undang dan berhak mendapat perlindungan yang sama rata di sisi undang-undang. Kecuali sebagaimana dibenarkan dengan nyata dalam perlembagaan ini, tiada perbezaan boleh dibuat berdasarkan agama, kaum, keturunan, tempat lahir atau jantina dalam mana-mana undang-undang atau perlantikan bagi sesuatu jawatan di bawah pihak berkuasa awam. Pengecualian ini jelas dalam perlantikan yang berkenaan dengan sesuatu agama itu sendiri seperti dalam Perkara 8(5)(b).

---

¹Perlembagaan Perlis, Perkara 5(1); Perlembagaan Sabah, Perkara 5A; Perlembagaan Selangor, Perkara 47; Perlembagaan Terengganu, Chapter 51 (1911), Perkara 3 (Supplement); Perlembagaan Melaka, Perkara 4A; Perlembagaan Pahang, Perkara 23; Perlembagaan Pulau Pinang, Perkara 5(1); Perlembagaan Perak, Perkara 5; Perlembagaan Negeri Sembilan, Perkara 5; Perlembagaan Johor, Perkara 57.

Ketiga, peruntukan Perkara 11 menjelaskan bahawa pertama, setiap orang berhak menganuti dan mengamalkan agama masing-masing. Kedua, tiada sesiapa pun boleh dipaksa membayar apa-apa cukai jika diperuntukkan bagi maksud yang lain dari agamanya sendiri. Ketiga, setiap kumpulan berhak menguruskan hal ehwal agamanya sendiri termasuklah menubuh, menyelenggara atau memiliki harta atau institusi. Keempat, undang-undang negeri dan undang-undang wilayah persekutuan boleh mengawal atau menyekat pengembangan apa-apa kepercayaan agama dalam kalangan orang Islam.

Keempat, peruntukan Perkara 12 menjelaskan bahawa pertama, setiap kumpulan agama berhak menubuh dan menyelenggara yayasan untuk pelajaran kanak-kanak mengenai agama masing-masing. Kedua, undang-undang persekutuan dan undang-undang negeri boleh mengadakan bantuan kewangan khas bagi menubuh dan menyelenggara yayasan Islam atau bagi mengajar mengenai agama Islam kepada orang Islam. Ketiga, tiada sesiapa dipaksa mengambil bahagian dalam upacara agama selain agamanya. Keempat, agama bagi seseorang yang berumur kurang dari 18 tahun ditentukan oleh ibu bapa atau penjaganya.

Kelima, peruntukan Islam disentuh dalam Perkara 121 (1A). Melalui peruntukan ini menjelaskan bahawa Mahkamah Tinggi Sivil tidak boleh mempunyai bidang kuasa berkenaan dengan apa-apa perkara dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah. Ini kerana sebelum pindaan itu dibuat terdapat beberapa kes (seperti wakaf, penjagaan anak, mungkir janji untuk berkahwin dan lain-lain) di mana Mahkamah Sivil telah membuat keputusan mengenai perkara yang termasuk dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah dan adakalanya telah mengubah keputusan yang telah dibuat di Mahkamah Syariah.

Keenam, peruntukan di bawah Perkara 150 (6A), jelas memelihara hal ehwal Islam walaupun dalam keadaan darurat yang memberi kuasa kepada pihak eksekutif untuk membuat undang-undang yang pada keadaan biasa, undang-undang hanya boleh dilakukan di Parlimen dan kerajaan pusat boleh mengambil alih pemerintahan kerajaan negeri. Ini menunjukkan bahawa walaupun kuasa darurat yang sangat luas tetapi tidak termasuk perkara yang berhubung dengan agama Islam dan adat istiadat Melayu. Ini menunjukkan hal yang berkaitan dengan agama Islam diberi status yang tinggi dalam perlembagaan.

Ketujuh, peranan Yang di-Pertuan Agong juga boleh dimasukkan dalam ruang lingkup Islam dalam perlembagaan. Walaupun perlembagaan tidak menetapkan baginda sebagai ketua agama bagi seluruh persekutuan, perlembagaan menetapkan tanggungjawab ke atas baginda supaya menjaga Islam. Ini dinyatakan dalam sumpah jawatan berkenaan di mana Yang di-Pertuan Agong diberi tanggungjawab oleh perlembagaan untuk memelihara pada setiap masa agama Islam dan berdiri tetap di atas pemerintahan yang adil dan aman di dalam negeri. Walaupun baginda tidak diletakkan sebagai ketua agama bagi seluruh persekutuan, baginda mempunyai tanggungjawab untuk melindungi dan memastikan kedudukan Islam tidak tercemar. Tanggungjawab ini relevan memandangkan bahawa kerajaan persekutuan tidak semestinya diketuai oleh seorang Melayu dan Islam, seperti yang terdapat dalam perlembagaan negeri-negeri Melayu. Baginda juga adalah ketua agama Islam bagi negeri yang tidak beraja iaitu Melaka, Pulau Pinang, Sabah, Sarawak dan Wilayah Persekutuan (Abdul Aziz Bari 2005). Keadaan ini berlaku kerana Gabenor mungkin terdiri dari orang bukan Islam.

Implikasi Peruntukan Islam Dalam Perlembagaan Persekutuan

Perlembagaan Persekutuan di Malaysia adalah hasil dari persetujuan yang telah tercapai antara tiga etnik terbesar di Malaysia dari kalangan Melayu, Cina dan India dan perlembagaan itu telah digubal atas asas persetujuan itu. Perlembagaan Persekutuan bukan sahaja dokumen perundangan akan tetapi ia adalah kontrak sosial yang telah dipersetujui oleh pelbagai etnik pada ketika itu (Ahmad Ibrahim 2000). Mengenai Perkara 3(1), pemilihan perkataan Islam ialah agama bagi Persekutuan berbeza dengan istilah dalam Perkara 152 iaitu bahasa kebangsaan ialah bahasa Melayu. Islam ialah agama bagi persekutuan

menyatakan bahawa negara ini mempunyai agama dan menjadi tunjang kepada falsafah atau ideologi negara. Oleh kerana peruntukan ini merujuk kepada Islam, maka keseluruhan peruntukan tersebut perlu dilihat dalam konteks Islam. Ini selaras dengan sejarah dan amalan yang ada di negara ini iaitu Islam mempunyai kedudukan dan pengaruh yang besar sejak sebelum kemerdekaan lagi. Perkara 3(1) juga turut menyatakan persoalan agama lain yang merujuk kepada konteks sejarah sebagai jaminan kebebasan beragama bagi menghilangkan kebimbangan dalam kalangan orang bukan Islam.

Manakala Fasal 2, 3 dan 5 lebih merupakan penjelasan mengenai kedudukan dan peranan Yang di-Pertuan Agong, Raja-Raja dan Majlis Raja-Raja dalam pentadbiran Islam. Fasal 2 contohnya adalah bagi mengkanunkan jaminan Perikatan terhadap Raja-Raja bahawa kedudukan mereka tidak terjejas sebagai ketua agama Islam dan Yang di-Pertuan Agong hanya bertindak menjadi wakil kepada Raja-Raja dalam upacara dan amalan Islam di peringkat persekutuan. Sebagai contoh, peruntukan ini telah digunakan untuk menentukan bermulanya puasa dan tarikh hari raya Aidilfitri dan Aidiladha. Hal yang sama juga dengan pengeluaran tauliah kepada guru-guru agama dalam angkatan tentera (Ahmad Ibrahim 1987). Begitu juga dalam era tahun 1971-1976, arak telah dihapuskan dalam majlis dan jamuan rasmi negara di mana dalam era tahun 1957-1971, arak menjadi minuman penting dalam majlis dan jamuan negara. Ini diikuti dalam tahun 1976-1981 di mana seorang menteri penuh telah dilantik dan dipertanggungjawabkan ke atas hal ehwal agama Islam di Jabatan Perdana Menteri. Situasi ini lebih rancak dalam tahun 1981-1987 yang menyaksikan Universiti Islam Antarabangsa, Bank Islam, Syarikat Takaful, Kursus Tamadun Islam serta Dasar Penerapan Nilai-Nilai Islam telah diperkenalkan (Nik Abd. Rashid Abdul Majid 1988).

Walaupun Perkara 8(2) melarang perbezaan disebabkan agama, kaum dan sebagainya, namun terdapat pengecualian seperti dalam perlembagaan negeri-negeri yang mewajibkan bahawa hanya individu yang berketurunan Melayu dan beragama Islam boleh dilantik menjadi Menteri Besar di negeri-negeri yang mempunyai raja. Hal yang sama juga bagi perlantikan Setiausaha Kerajaan Negeri juga hendaklah beragama Islam dan berbangsa Melayu. Begitu juga dengan perlantikan pegawai-pegawai dalam Mahkamah Syariah, Jabatan Kemajuan Islam Malaysia dan jabatan-jabatan agama negeri-negeri serta Majlis Agama Islam negeri-negeri. Namun, di peringkat persekutuan, jawatan Perdana Menteri, menteri-menteri atau pegawai tinggi persekutuan tidak memperuntukkan syarat mesti berbangsa Melayu dan beragama Islam dalam perlembagaan. Perlembagaan juga telah memberi kuasa dan tanggungjawab kepada Yang di-Pertuan Agong bagi memelihara kedudukan istimewa orang-orang Melayu dan Bumiputera Sabah dan Sarawak dan kepentingan-kepentingan yang sah bagi kaum-kaum lain.

Begitu juga dengan Perkara 11, di mana cukai pendapatan dan cukai-cukai lain dikenakan kepada semua orang di Malaysia akan tetapi zakat dan fitrah dikutip dari orang-orang Islam sahaja. Melalui Perkara 11 juga, telah ada beberapa negeri yang telah mengadakan undang-undang untuk menyekat pengembangan agama-agama lain kepada orang-orang Islam seperti Kelantan pada 1987, Kedah, Melaka dan Selangor pada tahun 1988. Sebagai contoh, undang-undang di Selangor memperuntukkan bahawa adalah menjadi satu kesalahan untuk menggalakkan, mempengaruhi atau membangkitkan perasaan seseorang Islam agar menukar agama, menyebabkan seorang kanak-kanak Islam dipengaruhi oleh unsur bukan Islam, mendekati seorang Islam untuk tujuan bersyarah atau menunjukkannya apa-apa perkara tentang agama bukan Islam, menghantar apa-apa juga bahan bertulis tentang agama bukan Islam kepada seorang Islam dan mengedarkan apa-apa juga bahan bertulis tentang agama bukan Islam kepada orang Islam di tempat awam (Non-Islam Religious (Control of Propagation among Muslim) Enactment 1988, Selangor (No. Of 1988) lihat Seksyen 4, 5, 6 dan 8.) Ini jelas menunjukkan bahawa penganut agama selain Islam tidak diberi perlindungan sepertimana perlindungan terhadap penganut agama Islam.

Perlaksanaan Perkara 12 pula terlihat melalui beberapa program yang telah dibuat seperti penubuhan Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM), Institut Kefahaman Islam Malaysia, dan pelbagai lagi. Berikutan dengan kuasa perlembagaan inilah, Seksyen 36 dan 37 Akta Pelajaran 1961 diperbuat dan

mewajibkan mana-mana sekolah yang menerima bantuan kerajaan supaya memperuntukkan pengajaran agama Islam dengan syarat jumlah pelajar di sekolah itu tidak kurang daripada lima belas orang. Perbelanjaan-perbelanjaan bagi pengajaran itu dibiayai oleh kumpulan wang yang dikeluarkan oleh Kerajaan Persekutuan. Oleh kerana dikuasakan dengan nyata oleh Perlembagaan, kedua-dua seksyen Akta Pelajaran 1961 ini dan pelaksanaannya tidak harus dianggap bertentangan dengan perlembagaan atau dalam apa cara mengamalkan diskriminasi terhadap lain-lain agama semata-mata kerana kerajaan tidak wajib memberi bantuan yang serupa untuk mengajar agama-agama lain (Mohd Salleh Abas 1985).

Perkara 12 juga menjelaskan bahawa Kerajaan Persekutuan dan Negeri, melalui Akta dan Enakmen Perbekalan tahunan, diberi kuasa untuk membelanjakan wang untuk pentadbiran agama Islam dan undang-undang. Seorang Auditor Jeneral British pernah menimbulkan persoalan sama ada peruntukan dalam undang-undang ini bahawa kumpulan wang dibelanjakan bagi mentadbir agama Islam adalah menurut perlembagaan atau tidak, akan tetapi bantahannya telah ditolak oleh Peguam Negara, dan sejak itu perkara itu telah diterima tanpa dipersoalkan (Mohd Salleh Abas 1985). Ini menunjukkan Islam telah dilebihkan dari agama-agama lain meskipun perlembagaan turut menjamin hak kebebasan beragama di mana perlembagaan mengizinkan penggunaan wang awam untuk tujuan-tujuan agama. Ini penting kerana dalam konteks perlembagaan dan negara, semua perkara perlu dikanunkan dalam perlembagaan. Jika tidak, mungkin ada yang mencabar segala perbelanjaan bagi program dan institusi Islam ke mahkamah.

Dengan sebab itu, penggunaan wang awam untuk perbelanjaan mengurus bagi institusi Islam seperti jabatan-jabatan agama Islam negeri-negeri, Majlis Agama Islam negeri-negeri dan Mahkamah Syariah serta jawatan mufti adalah selari dengan perkara ini. Jika dibandingkan dengan Singapura, walaupun tiada peruntukan Islam sebagai agama rasmi, tetapi semua rakyat diberi kebebasan untuk mengamalkan agama masing-masing di mana setiap agama boleh mentadbir dan mengurus hal ehwal agama mereka. Kerajaan juga telah memberi peruntukan kewangan khususnya kepada Majlis Agama Islam Singapura (MUIS) dalam mentadbir urusan hal ehwal orang Islam di Singapura (Salim Jasman 2002). Ini bermaksud perbelanjaan mengurus bagi pegawai di bawah MUIS, Mahkamah Syariah dan Pejabat Perkahwinan Orang-Orang Islam adalah di bawah tanggungjawab pihak kerajaan sedangkan tiada peruntukan seperti ini dalam Perlembagaan Singapura sepertimana yang terdapat dalam Perlembagaan Persekutuan.

Begitu juga dengan implikasi pindaan kepada Perkara 121(1A) Perlembagaan Persekutuan. Melalui pindaan ini, percanggahan antara Mahkamah Tinggi dengan Mahkamah Syariah boleh dielakkan kerana mana-mana perkara-perkara yang boleh dibawa ke Mahkamah Syariah, Mahkamah Tinggi tidak lagi mempunyai bidang kuasa di dalam perkara-perkara tersebut. Pindaan ini sedikit sebanyak telah meningkatkan taraf Mahkamah Syariah di mana Mahkamah Syariah telah bebas daripada campur tangan Mahkamah Sivil. Mahkamah juga telah dinaiktarafkan iaitu dengan membebaskannya dari kawalan Majlis Agama Islam di tiap-tiap negeri. Mahkamah Syariah juga telah dibahagikan kepada tiga peringkat iaitu Mahkamah Rendah Syariah, Mahkamah Tinggi Syariah dan Mahkamah Rayuan Syariah (Muhamad Arifin 1999). Berkaitan dengan bidang kuasa Mahkamah Syariah, ia disebut dalam perenggan 1, Jadual Kesembilan Senarai 2, Perlembagaan Persekutuan.

Bagi peruntukan Perkara 150(6A) ialah berkenaan dengan melindungi hal-hal berhubung dengan Islam, walaupun dalam keadaan darurat. Perkara 150(6A) ini penting kerana secara umumnya perisytiharan darurat mempunyai kesan menggantung sebahagian besar peruntukan-peruntukan perlembagaan. Dengan kata lain, ia menyebut pengecualian terhadap hal ehwal agama Islam kepada kuasa darurat yang luas itu. Peruntukan di bawah Perkara 150(6A) ini menarik kerana Perkara 3(4) kelihatan hendak memenjarakan Islam dalam lengkungan tertentu. Manakala Perkara 150(6A) pula seperti hendak melindungi kedudukan Islam (Abdul Aziz Bari 2005).

Bagi Hashim Yeop A. Sani (1980), beberapa perkara boleh dirumuskan berkenaan dengan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan seperti mengiktiraf Malaysia sebagai sebuah negara Islam, agama Islam berada di bawah bidang kuasa kerajaan negeri, kebebasan beragama dan undang-undang yang menghalang penyebaran mana-mana kepercayaan di kalangan orang Islam. Kewujudan peruntukan Islam dalam perlembagaan telah memberi keistimewaan kepada agama Islam. Dari perbincangan di atas, jelas menunjukkan bahawa terdapat beberapa keistimewaan Islam yang menonjol dalam perkara berikut:

1. Perkara 160 memberi definisi Melayu sebagai seorang beragama Islam, lazim bercakap bahasa Melayu dan menurut adat istiadat Melayu. Dalam hal ini, Melayu dan Islam adalah unsur yang saling berkaitan dan tidak boleh dipisahkan untuk tujuan undang-undang dan Perlembagaan.
2. Yang di-Pertuan Agong dilantik daripada kalangan raja-raja di negeri-negeri Melayu dan di dalam setiap perlembagaan negeri mensyaratkan seorang raja mestilah berbangsa Melayu, beragama Islam dan keturunan diraja.
3. Di dalam sumpah memegang jawatan Yang di-Pertuan Agong, baginda mengangkat sumpah dengan didahului oleh lafaz Wallahi, Wabillahi, Watallahi yang merupakan lafaz sumpah yang dikehendaki dalam agama Islam. Sumpah ini dikaitkan dengan janji baginda untuk memelihara tentang kesucian dan kemuliaan agama Islam iaitu:
Dan lagi kami berikrar menegak dengan sesungguhnya dan dengan sebenarnya memelihara pada setiap masa agama Islam dan berdiri tetap di atas pemerintahan yang adil dan aman di dalam negeri.
4. Yang di-Pertuan Agong mengikut peruntukan Perkara 3 (3) adalah ketua agama Islam di negeri-negeri Melaka, Pulau Pinang, Sabah, Sarawak dan juga Wilayah Persekutuan yang tidak mempunyai raja.
5. Raja dan Sultan di negeri-negeri yang beraja ialah ketua agama Islam bagi negeri masing-masing. Dalam menjalankan tugas sebagai ketua agama Islam mereka mempunyai budi bicara dan tidak terikat dengan nasihat Majlis Mesyuarat Negeri (EXCO).
6. Adalah menjadi tanggungjawab Yang di-Pertuan Agong untuk melindungi hak istimewa orang-orang Melayu seperti yang termaktub di dalam Perkara 153 Perlembagaan Persekutuan. Oleh kerana Melayu dan Islam ialah dua entiti yang tidak boleh dipisahkan maka tugas menjaga hak-hak istimewa orang-orang Melayu juga termasuk menjaga dan melindungi agama Islam.
7. Walaupun dalam keadaan darurat, kedudukan agama Islam tidak boleh dipinda dan ini kekal terjamin.
8. Adalah sah bagi kerajaan, sama ada kerajaan pusat atau negeri memperuntukkan sejumlah wang bagi pembangunan Islam di Malaysia.
9. Peruntukan Islam ini terjamin dalam keadaan mana sekalipun kerana untuk memindanya, ia perlu kepada sokongan majoriti lebih dua pertiga parlimen dan perkenan Yang di Pertuan Agong.
10. Walaupun tidak dibenarkan perbezaan dalam apa jua keadaan dalam mana-mana undang-undang dan perlantikan pihak berkuasa awam, namun terdapat pengecualian terhadap perlantikan bagi sesuatu institusi agama Islam.
11. Undang-undang negeri boleh menyekat apa-apa penyebaran dalam kalangan orang Islam mengenai agama selain dari Islam.
12. Bidang kuasa Mahkamah Syariah terpisah dari Mahkamah Sivil yang menunjukkan pengiktirafan kepada Mahkamah Syariah.

Isu-Isu Islam Dalam Perlembagaan Persekutuan

Di bawah tajuk ini, hanya dibincangkan dua perkara yang sering menjadi konflik dalam masyarakat Malaysia iaitu status Malaysia sebagai sebuah negara Islam dan kebebasan beragama.

Negara Islam

Dalam tempoh 50 tahun ini, begitu banyak isu mengenai Islam dalam perlembagaan diperbincangkan. Ini termasuklah soal negara Islam, kebebasan beragama dan sebagainya. Kesemua peruntukan Islam dalam perlembagaan mempunyai kesan menidak atau mengurangkan apa yang didakwa bersifat sekular negara ini. Ini kerana sifat utama negara sekular ialah menghalang penyertaan negara dalam soal-soal agama termasuk kedudukan istimewa, bantuan kewangan dan seumpamanya. Peruntukan mengenai sekular boleh dilihat dalam Perlembagaan Amerika Syarikat dan India yang secara rasmi mengaku negara sekular. Mahkamah Agung India telah mengisytiharkan bahawa ciri itu adalah ciri penting perlembagaannya yang tidak boleh dipinda (Abdul Aziz Bari 2005).

Mengenai perbahasan sesebuah negara itu sekular atau tidak, persoalan ini boleh dijawab dengan melihat kedudukan agama dalam sesebuah negara. Jika sesuatu agama itu tidak diberikan peranan atau tempat langsung oleh kerajaan, maka bolehlah negara itu dianggap sekular dalam erti kata yang sebenar. Sebagai contoh di Malaysia, sambutan perayaan Aidilfitri, Aidiladha, Tahun Baru Cina dan Deepavali telah diisytiharkan sebagai cuti umum. Sesebuah negeri pula turut memberi kelepasan am sempena sambutan lain seperti Israk dan Mikraj atau Nuzul Quran. Hal yang sama juga dalam bidang ekonomi di mana Akta Perbankan Islam 1983 yang bertujuan agar usahawan boleh mengurus kewangan dan modal mereka menurut lunas-lunas syarak. Begitu juga dengan Akta Takaful 1984 yang bertujuan mengawal selia aktiviti takaful di Malaysia. Walaupun persoalan ini dianggap kecil dan remeh, namun dari sudut perlembagaan kewujudannya menekankan betapa negara ini tidak sekular sepenuhnya. Ini kerana dari sudut ilmiah, apa yang dikatakan negara sekular itu ialah sebuah negara yang tidak memberikan tempat atau pengiktirafan kepada mana-mana agama dalam apa bentuk sekalipun.

Perlembagaan Persekutuan sendiri tidak menyebut istilah sekular dalam mana-mana peruntutannya. Bagaimanapun, persoalan sekular ini tidak terhenti di situ sahaja kerana dokumen yang ada khususnya yang berkaitan dengan rundingan dan laporan perlembagaan perlu dirujuk. Ungkapan sekular ini hanya wujud dalam Kertas Putih yang membuat perakuan tentang kedudukan Islam. Ini disebabkan faktor sejarah sewaktu perundingan kemerdekaan pada 1957, orang bukan Islam terutamanya British sangat bimbang terhadap tuntutan melaksanakan Islam. Mereka mahukan jaminan bahawa perisytiharan Islam sebagai agama persekutuan tidak mengancam sifat sekular negara ini. Di samping itu, ia juga bertujuan untuk menjaga hati orang bukan Islam dalam Perikatan yang terdiri dari orang Cina dan India, walaupun perkara ini tidak perlu kerana Islam adalah agama yang mengiktiraf kedudukan orang bukan Islam dalam sesebuah negara. Contoh ini dapat dilihat dalam Piagam Madinah di mana setiap orang mempunyai hak masing-masing.

Walaupun Malaysia tidak boleh dikatakan negara Islam dalam erti kata yang sebenar, ini tidak pula bermakna Malaysia menjadi negara sekular. Jika dirujuk Perkara 3(1) yang mengatakan bahawa Islam adalah agama bagi persekutuan, ini telah mengurangkan ciri-ciri sekular. Ia ditambah lagi dengan Perkara 11(4) yang menyekat penyebaran agama lain selain Islam kepada penganut Islam, telah menyebabkan ciri sekular itu semakin terhakis. Namun kedudukan Islam dalam perlembagaan tidak harus dibataskan kepada polemik sama ada sebagai cara hidup atau upacara semata-mata atau bersifat sekular atau sebaliknya (Abdul Aziz Bari 2001).

Hal yang sama juga berlaku apabila merujuk kepada Perkara 12(2) yang membenarkan penggunaan wang awam untuk tujuan agama melalui institusi-institusi dan jawatan dalam perkhidmatan seperti

JAKIM dan mufti yang menunjukkan ianya dibenarkan oleh undang-undang bagi perkara tersebut. Begitu juga dengan media kerajaan seperti RTM yang membenarkan penyiaran program-program agama. Ini membuktikan bahawa kedudukan Islam telah diletakkan di atas agama-agama lain walaupun perlembagaan menjamin hak kebebasan beragama.

Selain itu, ada lagi perkara yang secara keseluruhannya menidakkan dakwaan bahawa Malaysia adalah negara sekular. Salah satu perkara yang jelas ialah kedudukan institusi beraja. Sukar untuk menolak bahawa institusi beraja adalah mempunyai hubungan yang sangat akrab dengan hal ehwal Islam. Kedudukan ini dengan sendirinya menolak ciri sekular negara ini disebabkan institusi beraja ini tegak dan kekal atas alasan agama. Begitu juga dengan jawatan seperti mufti, qadi, hakim-hakim Mahkamah Syariah dan sebagainya (Abdul Aziz Bari 2001).

Pandangan Hashim Yeop Sani (1980) berkenaan negara Islam di mana menurut beliau adalah sah dari segi undang-undang untuk Malaysia menyatakan atau menganggap dirinya sebagai sebuah Negara Islam walaupun tidak semua undang-undangnya berasaskan hukum Islam. Perlembagaan memberi jaminan kebebasan beragama yang luas kepada setiap orang tanpa mengira sama ada warganegara atau tidak. Tunku Abdul Rahman yang pada mulanya menyebut Tanah Melayu sebagai negara sekular, tetapi telah mengubah pandangan beliau pada tahun 1984 dengan mengatakan bahawa Malaysia bukan negara Islam tetapi juga bukan negara sekular secara mutlak (Tunku Abdul Rahman 1984). Pendapat ini selari dengan pendapat Wu Min Aun (1999) yang mengatakan *Malaysia is not an Islamic State but a secular state with Islamic characteristic and bias*. Namun, pendapat Wu Min Aun ini kurang tepat kerana maksud sekular yang sebenarnya ialah meminggirkan atau mengesampingkan terus unsur-unsur agama dalam sesebuah negara.

Pendapat yang sama juga diberikan oleh penulis seperti Kevin Yi Tan dan Thio Li Ann (1997) yang menjelaskan Malaysia mempunyai *confessional constitution* yang berbeza dengan perlembagaan sekular kerana dalam perlembagaan sekular, negara mengambil pendirian berkecuali berhubung dengan agama. Dari segi teori perlembagaan Islam, nama dan bentuk negara Islam itu adalah tidak penting. Yang penting ialah isi dan dasarnya perlu menepati kehendak Islam (Abdul Samat Musa 2006).

Penegasan dan memperbesarkan konsep negara sekular dalam Perlembagaan Persekutuan akan memperkukuhkan lagi pandangan sesetengah pihak yang ingin memisahkan atau mengurangkan peranan Islam dalam sistem perundangan negara. Ternyata perlembagaan telah memberi kedudukan istimewa kepada Islam dan melaluinya, berbagai perkara tentang Islam dan kemajuannya tercapai. Peruntukan yang berkaitan dengan Islam dan ruang yang ada perlu digunakan sepenuhnya bagi mengatasi kekurangan yang ada dan seterusnya memartabatkan kedudukan Islam di Malaysia.

Jika diteliti, ciri-ciri negara sekular secara umumnya adalah seperti berikut:

- i. Tiadanya agama rasmi dalam bagi sebuah negara.
- ii. Tiadanya peruntukkan melalui dana negara untuk pembangunan institusi agama dan pendidikan agama.
- iii. Undang-undang negara dibuat tanpa melibatkan badan penasihat agama.

Kebebasan Beragama

Dalam Islam, prinsip kebebasan beragama iaitu tiada paksaan dalam agama dan juga perbezaan yang wujud dalam sesuatu agama adalah telah diterima. Ini jelas dianjurkan oleh Islam dalam al-Quran yang dalam surah al-Baqarah 2:256, surah al-Kaafiruun 109:2-6, surah al-Hujurat 49:13 dan surah al-Maaidah 5:48 bermaksud:

Tidak ada paksaan dalam agama (Islam), kerana sesungguhnya telah nyata kebenaran (Islam) dari kesesatan (kufur). Oleh itu, sesiapa yang tidak percayakan Taghut, dan ia pula beriman kepada Allah, maka sesungguhnya ia telah berpegang kepada simpulan (tali agama) yang teguh, yang tidak akan putus. Dan (ingatlah), Allah Maha Mendengar, lagi Maha mengetahui (Surah al-Baqarah 2:256).

Aku tidak akan menyembah apa yang kamu sembah. Dan kamu tidak mahu menyembah (Allah) yang aku sembah. Dan aku tidak akan beribadat secara kamu beribadat. Dan kamu pula tidak mahu beribadat secara aku beribadat. Bagi kamu agama kamu, dan bagiku ugamaku" (Surah al-Kaafirun 109:2-6).

Wahai umat manusia! Sesungguhnya Kami telah menciptakan kamu dari lelaki dan perempuan, dan Kami telah menjadikan kamu berbagai bangsa dan bersuku puak, supaya kamu berkenal-kenalan (dan beramah mesra antara satu dengan yang lain). Sesungguhnya semulia-mulia kamu di sisi Allah ialah orang yang lebih taqwanya di antara kamu, (bukan yang lebih keturunan atau bangsanya). Sesungguhnya Allah Maha Mengetahui, lagi Maha mendalam pengetahuanNya (akan keadaan dan amalan kamu) (Surah al-Hujurat 49:13).

Dan Kami turunkan kepadamu (Wahai Muhammad) Kitab (Al-Quran) dengan membawa kebenaran, untuk mengesahkan benarnya Kitab-kitab suci yang telah diturunkan sebelumnya dan untuk memelihara serta mengawasinya. Maka jalankanlah hukum di antara mereka (Ahli Kitab) itu dengan apa yang telah diturunkan oleh Allah (kepadamu), dan janganlah Engkau mengikut kehendak hawa nafsu mereka (dengan menyeleweng) dari apa yang telah datang kepadamu dari kebenaran. Bagi tiap-tiap umat yang ada di antara kamu, Kami jadikan (tetapkan) suatu syariat dan jalan agama (yang wajib diikuti oleh masing-masing). Dan kalau Allah menghendaki nescaya ia menjadikan kamu satu umat (yang bersatu dalam agama yang satu), tetapi ia hendak menguji kamu (dalam menjalankan) apa yang telah disampaikan kepada kamu. Oleh itu berlumba-lumbalah kamu membuat kebaikan (beriman dan beramal soleh). Kepada Allah jualah tempat kembali kamu semuanya, maka ia akan memberitahu kamu apa yang kamu berselisihan padanya (Surah al-Maaidah 5:48).

Permasalahan kebebasan beragama di Malaysia banyak disentuh khususnya dari perspektif hak asasi dalam Perkara 11 Perlembagaan Persekutuan. Isu yang selalu dibangkitkan ialah setakat mana kebebasan seorang Islam itu mengamalkan agamanya, murtad dan penyebaran agama bukan Islam dalam kalangan orang Islam. Selain Perkara 11, kebebasan beragama juga boleh dirujuk dalam Perkara 3(1), Perkara 10, Perkara 8 dan Perkara 12. Ini jelas menunjukkan bahawa kebebasan beragama diberikan kepada penganut agama Islam dan bukan Islam. Walau bagaimanapun, kebebasan dalam penyebaran beragama adalah tidak mutlak. Sebagai contoh, Perkara 11(4) memberi kuasa kepada Parlimen atau Dewan Undangan Negeri meluluskan undang-undang pengawalan agama bukan Islam dalam kalangan orang Islam. Ini bermakna orang bukan Islam tidak boleh menyebarkan agama mereka dalam kalangan orang Islam dan orang Islam dibenarkan berbuat demikian. Perkara ini seperti berlaku ketidakadilan dalam kebebasan beragama. Namun, menurut Harding, peruntukan ini dimasukkan demi untuk memelihara kestabilan masyarakat (Harding, A. 2002).

Kebebasan beragama di Malaysia perlu dilihat dari beberapa sudut. Pertama, kedudukannya dalam Perlembagaan Persekutuan dan skopnya di sisi undang-undang. Kedua, apakah hak ini perlu dilihat dari perspektif atau kedudukan Islam dalam perlembagaan. Kebebasan beragama adalah salah satu aspek dari hak-hak yang dijamin oleh perlembagaan dalam bab mengenai kebebasan asasi yang antara lain

turut meliputi kebebasan bersuara, berhimpun dan hak terhadap harta. Perlu disebut bahawa hak bukanlah sesuatu yang mutlak atau kebebasan beragama itu boleh disekat melalui undang-undang.

Perlembagaan dengan jelas menyatakan bahawa kebebasan ini tertakluk kepada undang-undang yang diluluskan bagi mengawal atau menyekat pengembangan agama yang lain dari Islam dalam kalangan umat Islam. Ini bermakna bahawa agama lain boleh diamalkan secara aman jika tidak mengganggu ketenteraman awam dan tidak menyakitkan hati penganut agama lain. Selain itu, kebebasan beragama ini tertakluk kepada undang-undang awam seperti Akta Keselamatan Dalam Negeri 1960, Akta Pertubuhan 1966 dan Akta Polis 1967 (ABM Mahbulul Islam 2002). Kebebasan beragama juga tidak boleh diertikan bahawa seseorang itu bebas mendirikan kuil atau tokong di mana-mana sahaja yang ia suka kerana kebebasan sedemikian akan membawa kepada kekacauan dan huru-hara (Nik Abd. Rashid Abdul Majid 1988).

Selain menyebut soal kebebasan beragama, dalam konteks penganutan dan pengamalannya oleh seseorang, perlembagaan juga dengan jelas melindungi seseorang itu dari dipaksa membayar sebarang cukai sekiranya cukai tersebut digunakan untuk maksud-maksud agama yang lain daripada agama anutannya. Perlembagaan juga melindungi kumpulan-kumpulan agama di mana ia dengan jelas menyebut bahawa mereka berhak menubuh atau mengurus yayasan bagi tujuan agama atau kebajikan mereka serta hak memperoleh atau memegang harta.

Dengan ini boleh dikatakan bahawa hak kebebasan agama ini mencakup hak perseorangan dan juga hak kumpulan. Perlu ditekankan bahawa hak kebebasan agama ini dijamin untuk semua orang, tidak mengira agama, asal keturunan dan sebagainya. Dalam Islam, hak kebebasan beragama bermaksud bahawa Islam tidak memaksa orang bukan Islam menerima Islam (Mohamed Azam Mohamed Adil 2005). Yang lebih penting ianya harus dilakukan secara bijaksana tanpa menyinggung perasaan mana-mana pihak dan menimbulkan ketegangan hubungan antara manusia (Hasan Bahrom 1999). Manakala teori perlembagaan mengenai hak kebebasan khususnya tentang kebebasan menukar agama bagi orang Islam tidak boleh diterima pakai di Malaysia kerana kedudukan Islam diberi keistimewaan perlembagaan apabila mereka dilindungi daripada penyebaran agama bukan Islam.

Ternyata hak kebebasan beragama bersifat tidak mutlak. Terdapat sekatan dalam perlembagaan dan undang-undang yang diluluskan oleh Parlimen. Justeru, adalah satu tanggapan yang tidak tepat yang mengatakan bahawa kebebasan beragama yang diperuntukkan dalam perlembagaan bersifat mutlak. Ini kerana selagi sekatan tersebut tidak bercanggah dengan perlembagaan, maka ia dianggap sah.

Kesimpulan

Adalah jelas daripada analisis di atas, Islam dalam perlembagaan itu bukan sahaja hanya terkandung dalam Perkara 3, tetapi ia juga harus dibaca bersama dengan Perkara 8, 11, 12, 121, 150 dan kedudukan Yang di Pertuan Agong dalam hal ehwal agama Islam. Kesemua ini menunjukkan Islam dalam perlembagaan mempunyai keistimewaan dari agama lain. Maka perkara ini perlu difahami oleh setiap lapisan masyarakat khususnya generasi muda agar sentiasa berlapang dada dalam sesuatu isu yang melibatkan Islam dan orang Melayu dalam perlembagaan. Ini sepertimana yang pernah dinyatakan oleh Mesyuarat Majlis Raja-Raja ke 215 iaitu Islam dan orang Melayu merupakan asas utama pembentukan negara Malaysia (Berita Harian 17 Oktober 2008). Di samping itu, Islam menganjurkan agar menerima perbezaan agama dan etnik sebagai satu yang lumrah dalam manusia seperti Surah al-Baqarah 49:13, mengelakkan cemuhan budaya, etnik dan agama, bersopan santun dan berbudi seperti Surah an-Nahl 16:125, Surah Thaaha 20:44 dan Surah al-Hujurat 49:11.

Wahai umat manusia! Sesungguhnya Kami telah menciptakan kamu dari lelaki dan perempuan, dan Kami telah menjadikan kamu berbagai bangsa dan bersuku puak, supaya kamu berkenal-kenalan (dan beramah mesra antara satu dengan yang lain). Sesungguhnya semulia-mulia kamu di sisi Allah ialah orang yang lebih taqwanya di antara kamu, (bukan yang lebih keturunan atau bangsanya). Sesungguhnya Allah Maha Mengetahui, lagi Maha mendalam pengetahuanNya (akan keadaan dan amalan kamu) (Surah al-Baqarah 49:13).

Serulah ke jalan Tuhanmu (Wahai Muhammad) dengan hikmat kebijaksanaan dan nasihat pengajaran yang baik, dan berbahaslah dengan mereka (yang engkau serukan itu) dengan cara yang lebih baik; Sesungguhnya Tuhanmu Dia lah jua yang lebih mengetahui akan orang yang sesat dari jalannya, dan Dia lah jua yang lebih mengetahui akan orang-orang yang mendapat hidayah petunjuk (Surah an-Nahl 16:125).

Kemudian hendaklah kamu berkata kepadanya, dengan kata-kata yang lemah-lembut, semoga ia beringat atau takut (Surah Thaaha 20:44).

Wahai orang-orang yang beriman! Janganlah sesuatu puak (dari kaum lelaki) mencemuh dan merendah-rendahkan puak lelaki yang lain, (kerana) harus puak yang dicemuhkan itu lebih baik daripada mereka; dan janganlah pula sesuatu puak dari kaum perempuan mencemuh dan merendah-rendahkan puak perempuan yang lain, (kerana) harus puak yang dicemuhkan itu lebih baik daripada mereka; dan janganlah setengah kamu menyatakan keaiban setengahnya yang lain; dan janganlah pula kamu panggil-memanggil antara satu dengan yang lain dengan gelaran yang buruk. (Larangan-larangan yang tersebut menyebabkan orang yang melakukannya menjadi fasik, maka amatlah buruknya sebutan nama fasik (kepada seseorang) sesudah ia beriman. Dan (ingatlah), sesiapa yang tidak bertaubat (daripada perbuatan fasiknya) maka merekalah orang-orang yang zalim (Surah al-Hujurat 49:11).

Rujukan

- Abdul Aziz Bari (2001), *Perlembagaan Malaysia: Asas-Asas dan Masalah*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Abdul Aziz Bari (2005), *Islam Dalam Perlembagaan Malaysia*. Petaling Jaya: Intel Multimedia and Publication.
- Abdul Monir Yaacob (1996), Kedudukan dan pelaksanaan Undang-Undang Jenayah Islam di Malaysia. Dlm. Abdul Monir Yaacob dan Sarina Othman. *Tinjauan Kepada Perundangan Islam*. Kuala Lumpur: IKIM.
- Abdul Monir Yaacob (2002), Undang-Undang pentadbiran Islam dan mahkamah syariah di Malaysia. Dlm. Abdul Morir Yaacob dan Zuzalie Mohamad. *Pembangunan Undang-Undang di Rantau ASEAN*. Kuala Lumpur: IKIM.
- Abdul Samat Musa (2006), Islam dalam perlembagaan dan kebebasan beragama. Kertas kerja dibentangkan di Seminar Pertukaran Agama dan Kesan dari Perspektif Syariah dan Perundangan anjuran Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor, 15 Julai, Bangi.

- Abdullah @ Alwi Hassan (2003), Pengajian dan Pengamalan Undang-Undang Islam di Malaysia: Antara Tradisi dan Modeniti. Syarahan Perdana Universiti Malaya, 7 Julai 2003.
- ABM Mahbulul Islam (2002), *Freedom of Religion in Shari'ah: A Comparative Analysis*. Kuala Lumpur: A.S Nordeen.
- Ahmad Ibrahim (1987), Kedudukan Islam dalam Perlembagaan Malaysia. Dlm. Mohamed Suffian Hashim, H.P Lee dan F.A Trindade. *Perlembagaan Malaysia: Perkembangannya 1957-1977*. Petaling Jaya: Penerbit Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Ahmad Ibrahim (1995), Prinsip-prinsip Perlembagaan Islam dan Perlembagaan Malaysia. Dlm. Abdul Monir Yaacob dan Sarina Othman. *Prinsip-Prinsip Pemerintahan Dalam Masyarakat Majmuk*. Kuala Lumpur: Institut Kefahaman Islam Malaysia.
- Ahmad Ibrahim (1996), Undang-Undang Islam di Mahkamah Sivil. *Jurnal Hukum*, Jil. X, Bhg 11. hlm 129-149.
- Ahmad Ibrahim (1997), *Pentadbiran Undang-Undang Islam di Malaysia*. Kuala Lumpur: IKIM.
- Anon (2008), Jangan sentuh Kontrak Sosial. *Berita Harian*. 17 Oktober.
- Che Omar Bin Che Soh v Public Prosecutor* (1988) 2 MLJ 55.
- Harding, A. (1996), *Law, Government and the Constitution in Malaysia*. Singapore: Kluwer Law International.
- Harding, A. (2002), The Keris, the crescent and blind goddess: The state, Islam and the constitution in Malaysia. *Singapore Journal of International & Comparative Law*. 6.
- Hasan Bahrom (1999), Perlembagaan: Isu pelaksanaan Undang-Undang Islam. *Jurnal Syariah* 1(7).
- Hashim Yeop A. Sani (1973), *Perlembagaan Kita*. Kuala Lumpur: Malaysian Law Publishers Sdn. Bhd.
- Hjh. Halimatus Saadiah v Public Service Commission* (1992) 1 MLJ 513.
- Ibrahim Ismail (2003), Agama Persekutuan: Jurisprudens Islam dalam pentafsiran perlembagaan. *Kanun* 15 (4), hlm 11.
- Joseph Fernando (2006), The Position of Islam in the Constitution of Malaysia. *Journal of Southeast Asian Studies* 2 (37).
- Kevin YI Tan & Thio Li Ann (1997), *Constitutional Law in Malaysia & Singapore*. 2ed. Singapore: Butterworths Asia.
- Lina Joy v Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan* (2004) 2 MLJ 119.
- Meor Atiqurahman bin Ishak v Fatimah Bte Shihi* (2000) 5 MLJ 375.
- Minister of Home Affairs v Jamaluddin Bin Othman* (1989) 1 MLJ 418.

- Mohamed Azam Mohamed Adil (2005), Kebebasan beragama dan hukuman ke atas orang murtad di Malaysia. Dlm. Ahmad Hidayat Buang. *Mahkamah Syariah di Malaysia: Pencapaian dan Cabaran*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Mohd Salleh Abas (1985), *Unsur-Unsur Tradisi Dalam Perlembagaan Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Muhamad Arifin (1999), Islam dalam Perlembagaan Persekutuan. Dlm. Ahmad Ibrahim *et. al.* *Perkembangan Undang-Undang Perlembagaan Persekutuan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Nazri Muslim (2011). Islam dan Orang Melayu Menurut Perlembagaan Dalam Konteks Hubungan Etnik: Kajian Ke Atas Pelajar Institusi Pengajian Tinggi Awam. Tesis PhD, Universiti Malaya.
- Nik Abd. Rashid Abdul Majid (1988), Kedudukan Undang-Undang Islam dalam Perlembagaan Malaysia. Dlm. Mahmood Zuhdi Abdul Majid. *Ke Arah Merealisasikan Undang-Undang Islam di Malaysia*. Batu Cave: Thinkers Library Sd. Bhd.
- Non-Islam Religious (Control of Propagation among Muslim) Enactment 1988, Selangor (No. Of 1988) lihat Seksyen 4, 5, 6 dan 8.
- Salim Jasman (2002), Undang-undang pentadbiran Islam dan Mahkamah Syariah di Singapura. Dlm. Abdul Monir Yaacob dan Suzalie Mohamad. *Pembangunan Undang-Undang di Rantau ASEAN*. Kuala Lumpur: IKIM.
- Shad Saleem Faruqi (2004), Secularism or theocracy- a study of the Malaysian Constitution. *UiTM Law Review*. Vol 2. hlm 165-175.
- Shad Saleem Faruqi (2005), The Malaysia Constitution, the Islamic state and hudud laws. In K.S Nathan and Mohamad Hashim Kamali. *Islam in Southeast Asia*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Sheriden L. A. dan Groves H. E. (1979), *The Constitution of Malaysia*. Singapore: Malayan Law Journal Ltd.
- Syed Muhammad Naqiub al-Attas (1972), *Islam Dalam Sejarah dan Kebudayaan Melayu*. Bangi: Penerbit UKM.
- Teoh Eng Huat v Kadhi of Pasir Mas & Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Kelantan* (1990) 2 MLJ 306.
- Tunku Abdul Rahman (1984), *Contemporary Issue on Malaysian Religions*. Kuala Lumpur: Pelanduk Publications.
- Wong Ah Fook Iwn. State of Johore (1937) MLJ 128.
- Wu Min Aun (1999), *The Malaysian Legal System*. 2ed. Kuala Lumpur: Longman.